

(*Lite sorgsen, men kraftfull saxofonmusik. Hon korsar scenen till "bröllopsområdet."*)

Min brorsa ska gifta sig. När nån ska gifta sig i Pegs släkt säger hennes föräldrar, "Åh, är det inte spännande? Dom är så förälskade." När nån ska gifta sig i min släkt säger mina, "Jag hoppas dom vet vad dom gör. Dom äter ju varandra med silversked." Brorsan han bodde kvar hemma tills mamma bad honom flytta till min döda mormors hus, uppe på vinden. Där hade Peg och jag tillbringat en månad, sommaren efter att hon dog, för att hjälpa mamma med dödsboet. Det var packat med grejer, från golv till tak. Så ett rum, var fullt med kosmetika som mormor köpt för hon tyckte synd om den som kom och sålde. Vi försökte sälja det vi kunde men det blev för mycket, och så fick vi problem med mamma och hennes sätt. Om nån försökte pruta, snappade hon föremålet ur händer på dom, "hon visste precis vad hennes mamma gav för det där för tjugofem år sen och vill dom inte ta den för det priset fick hon behålla det själv", kunde hon säga. Så nu, åtta år senare, är det lika mycket kvar men allting finns på bottenplanet, och i hyllor, ihop med travar med bögpörr mormors bror lämnade, gammelmorbror Robert, som också bodde där, en hemskt skruvad och bitter gammal smygbög som aldrig hade ett muntert ord att säga till nån. Två fraser han ofta använde, faktiskt, var, "Gud i himmelen" och "99,9 % av mänskligheten." Han fick ihop det ibland som, "Gud i himmelen! 99,9 % av dom som äter frukost på Big Boy bara skyfflar in maten i munnen! *Dom bara skyfflar in den!*" Jag tror han var rätt så korkad. I vilket fall som helst, nu är morbror död och min bror bor där så mamma kan ha det försäkrat. Det är bäst att din brorsa aldrig får problem med polisen för han lever som en seriemördare. "Jag menar se fakta", säger Peggy, "han bor på sin mormors vind, full med bögpörr och hon är död, för att hans mamma tvingar honom till det."

Och han träffade sin fästmö via internet. Han ville ha en judinna, så han tog ett abonnemang och surfade in på Judiska rummet för singlar där han satte igång att leta. Varendra flicka var fantastisk, enligt honom. Jag försökte finna ut vad han gick efter. Det verkade vara nåt som; "bara hon inte är kriminellt belastad, så gifter jag mig med henne." Men, till slut så träffade han den rätta. Shoshi Rivkin från Brooklyn. Dom frågade oss, Peggy och mig, om vi ville vara brudtärnor. "Ja, dögärna!" sa vi. Det verkade ju som ett skämt. Sen, insåg vi ju att vi gått med på att vara *brudtärnor*. Det blev mardrömslikt. Jag ringde Shoshi och sa att vi var hedrade men att vi inte kunde va brudtärnor men att vi gärna sjöng en sång. Jag vet inte varför jag sa det. Jag ville skriva en rolig sång till bröllopfesten. Peggy blev skräckslagen. "Vad då för rolig sång?" sa hon: "David, vi trodde du inte hade snopp/tills du träffa en flicka i datorns laptop?" Så ville dom att vi skulle sjunga en hebreisk sång under bröllopet. Sen sa dom att vi inte fick, för rabbinen var ortodox och sa att ortodoxa män inte får vara i

samma rum som kvinnor som sjunger. Dom sa att dom hoppades att vi inte blev sårade av det. "Nej, fan", sa jag, "det är ert bröllop och gör som ni vill." Jag försöker göra som mamma sa hon skulle göra. Hon skulle gå dit och låtsas att det var som ett naturprogram på TV. Men jag får en så galen tanke. Jag ser hur jag i manskostym på bröllopet tuggar på en fet cigarr och när rabbinen går förbi kommer jag att sjunga, helt maniskt, "There's No Business Like Show Business Like No Business At All!"

(En ny diabild klickar på plats. Det får henne tillbaks till pallen. Hon tar upp pekpinnen och beskriver "bilden".)

Åh. Här står Mary, stackarn, på trappen där man kliver ut ur Järndraken. Under inga omständigheter fick vi ha videokameran i bergochdalbanan men en av flickorna sa att Mary kunde ta trappen och filma från plattformen mitt emot. Men när hon kom dit blev det fan så motigt för henne och hon höll på att bli skitförbannad, för dom där tjejerna på nöjesfältet snoppade av henne och lät henne stå i solen och hon hade redan det ilska uttrycket, som lesbiska kvinnor får i Ohios nöjesparker. Så hon sa att jag måste gå före och övertala dom att låta henne komma ditupp. Och jag kom på nåt som fungerade rätt bra, faktiskt. "Får min kompis filma här?", sa jag. "Tja... öh-öh.", sa tjejerna. "Vi gör en videodokumentär om min pappa", sa jag sen. "Han är en sjuttiofemårig, blind, diabetiker som överlevt Förintelsen och har hjärtproblem." *(Full med storögd, skolflickssympati)* "Ååh. Åh. Okej.", sa flickorna. Det är pinsamt lätt att lämpa över världens bördor på en tonårsflickas axlar.

(Ljudet från ett passerande plan över huvudet. Hon korsar scenen för att stå vid stolen.)

Vi flög från Michigan till Frankrike, för att spara pengar, och sen reste vi med tåget till Tyskland. Tågresan var en mardröm. Pappa hade med sig fyra väskor som om han reste med en betjänt och det var faktiskt bara jag. Jag kunde inte läsa skyltarna heller för jag kan inte tyska, men det kan han, fast han ser inte att läsa, så jag blev tvungen att ljuda. Det var en lektion i rena förödmjukelsen. *(Anstränger sig ordentligt för att vara tydlig men tyst nog för att undvika uppmärksamhet. Hon har ingen aning om hur man uttalar orden)* "Waehlen ... Sie ... jetzt ... die Vorwahl ... und *(Lång paus som kulminerar i en djup suck full av nära förestående nederlag)* ... Ruf ... Rufnummer ...", sa jag. "Vad? Tala högre. Jag hör inte", sa han. Och då tänkte jag för mig själv, HUR SKULLE DET VA ATT BLI KNUFFAD AV TÅGET, PAPPEN!?

(Korsar scenen till mitten.)

Ingenting är bättre än att titta på någon som tittar på ens släktingar för att få lite perspektiv. Jag tänker ofta på Peggy och Mary, som sitter och stirrar på än den ena', än den andra, så här – (*Händerna flyger upp mot ansiktet och hon stapplar bakåt som om hon vore skräckslagen.*) Dom fattar inte varför familjen tycker om att åka hit. Och när dom säger det, gör inte jag det heller. Tre av mina släktingar är invalider – för att använda ett uttryck man inte bör göra längre, men så beskriver dom sig själva, faktiskt. Som i frasen, ”Så invalidiserade att vi knappt kan gå.” Dessutom har dom väldigt ont. Dom stönar och pustar av smärta dagarna i ända. Det är i det skicket familjen, en gång om året, tar sig an en fjortonhundra kvadratmeters nöjespark. I år är Moster Francie inte bara beroende av rullstolen, utan en syrgastub också, som måste rullas jämsides med henne. Mamma och moster anser att allt över 10 plusgrader är en värmebölja och parken är nästan folktom, så hett är det. Den trista sanningen är att dom kommer för matens skull. Jag tål det inte. För några år sen, efter lite terapi, la jag märke till att familjens kvinnor ofta säger: ”Åh, jag är inte hungrig. Jag får inte ner en bit. Jag tror jag bara tar nån efterrätt.” Eller: ”Jag behöver bara nåt litet lätt, en bit äppelpaj, kanske.” Och precis när vi kommit fram säger just, moster Francie, ”Jag mår inte så bra. Jag tror jag behöver en hamburgare.” Dagen har bara börjat och jag känner mig redan som en fånge, en fånge, hos släkten. Så jag lämnar helt ofrivilligt kroppen och glider in i mig själv i hjärnan där en röst vrålar: ”Du mår väl för fan, inte bättre av en hamburgare! Men håll käften! Håll käft om hamburgare! Klockan är bara tio för helvete! Att du äter Cedar Points hamburgare är väl den främsta anledningen att du sitter i rullstol!” Erfarenheterna från terapin tar över. Nå, Lisa, tänker jag, du verkar överreagera. Är det moster du föraktar eller den del av dig själv, som kan äta hamburgare tio på morgonen? Tankarna måste trängts ur hjärnan ner i ansiktet på mig för jag ser att Peggy vill ge mig ”varva-ner-hon-är-bara-tio” blicken! Så försöker jag återgå till kroppen men då ser jag moster Francie äta nåt ur väskan – ett par korvar som blev över vid frukosten. Jag låtsas som om det regnar och följer Peggy med blicken, och tänker inte på hur moster gick på i tio minuter igår kväll och gnällde på kyparen på Friendly's, om allt i maten hon storknar av.

(Korsar scenen tillbaks till stolen och sätter sig.)

När Elizabeth inte får nåt att äta blir hon vansinnig. (*Ljudet av skrikande bildäck hörs*) Hon kör upp på trottoarkanterna och åt fel håll på enkelriktade gator. Jag försöker med att lirka så hon ska äta. ”Vill du ha en kaka?” ”Nej!” säger hon. ”Jag tål dom inte. Jag tål inte ens se dom längre. Sånt får mig att må illa.” Och så

slänger hon dom i baksätet där pappa blir ännu mer förvirrad och tror att nåt blåst in genom fönstret. ”Jag vet att du är vrålhungrig”, säger jag. Det är så dumt. Det är som när man var liten när mamma sa, ”Nu är du trött”, jag vet inte hur det var för er, men sånt fick mig rasande. Och Elizabeth skriker, ”JAG ÄR INTE HUNGRIG! JAG BARA KÖR MEN DET HÄR LANDET ÄR KORKAT OCH POLACKERNA ÄR KORKADE OCH DET FINNS INGEN MAT HÄR OCH JAG BRYR MIG INTE. JAG ÄR INTE HUNGRIG.” Hon ökar farten samtidigt som hon fortsätter vråla, vid ett tillfälle är hon uppe i 110 på grusväg. Men visst har hon rätt. Det finns ingen mat i Polen. Jo, det kanske det finns, men det vill dom inte vi skall veta om. Var är alla neonskyltarna? Det är min fråga. Hur hittar man mat utan neonskyltar? Jag tål inte heller dessa små holländska aniskakor, som vi ätit i tre dagar redan fast, till skillnad från Elizabeth, har det inte hindrat mig från att äta dom. ”Vänta, stopp, “ säger jag, ”där är en restaurang!” ”Nej, “ säger Elizabeth, ”jag bryr mig inte.” Elizabeth, raring, vi måste få äta nåt gott. Kom igen, Elizabeth, vi måste ta av här. Åh för helvete. Kom igen Elizabeth du måste stanna. Elizabeth, stanna bilen! Elizabeth, stanna bilen NU!” (*Vi hör ljudet av skrikande däck mot asfalt, samtidigt som hon sträcker ut foten och stampar på den imaginära bromsen.*) Tack.

Vi har hittat en polsk pizzeria. Det finns bara en sak på menyn. Pizza. Vi beställer två bitar var fast vi vet precis vad vi kommer att få: en bit rostat vitt bröd med smält ost och ketchup ovanpå. Vi äter pizzan och vi gillar den. Den skulle faktiskt kunna slå igenom i Mellanvästern där ost är livsviktigt i varenda rätt. Ingen mat är ätlig i Mellanvästern om den inte har friterats och är täckt med smält ost. Allting i pitabröd är hälsokost där. En Big Mac i pitabröd skulle ju betraktas som hälsokost. Så jag slår mig till ro med mitt Mellanvästernska arv och njuter av den smetiga, töntiga brödbiten. Jag beställer en tredje.

(Ljudet från en ny dia som klickar på plats får henne tillbaks till pallen för att beskriva ”bilden.”)

Ja, här backar vi bakåt lite i tiden. Det här är ett kort från 1983, och här ser ni mig och pappa och vi står framför Demon Drop som är ett åtta våningar högt fritt fall. Och pappa frågade och frågade om jag ville åka. Och jag skrattade. Jag trodde han skojade. Först fram emot kvällen trillade det ner en slant, ”Vill du åka med Demon Drop?” sa jag. ”Åh. Ja, om det gör dig glad så”, sa han.

Det är svårt ... det är svårt att beskriva ett åtta våningars fritt fall. Det är inte illa, faktiskt. Det är inte bra. Det är precis som ... (*En plötslig, chockartad tömning på all luft i lungorna, som efter en spark i magen.*) – När det var över, en och en halv sekund senare, ungefär, var jag mållös, jag var bestört. Jag tittade på pappa. Han flinade. Ett slags vansinnesflin.

Den första turen med Demon Drop var sommaren innan han tappade nästan hela synförmågan. Före dess hade han bara en liten blind fläck i vänstra ögat. Mamma trodde att det kanske var den turen, som orsakade blödningen som tog resten av hans centrala synfält och bara lämnade kvar den perifera synen. Plötsligt var mitten borta. Bara kanterna fanns kvar. Pappa tror inte att Demon Drop tog hans syn. Och även om den gjorde det, säger han, "Så är skadan skedd."

Vi filmar honom på kontoret när han visar oss alla redskapen han har för att kunna se. Intern TV'n, overheadprojektorn och, självfallet, den stora väskan med glasögonen värda 20.000 som han bär med sig överallt. Han använder ett par tjocka halvglasögon, när han ska skriva under kvittot efter kreditkortet, och sen ett par kikarglasögon, som han kan tyda ett telefonnummer skrivet i stora siffror med, och det superstarka förstoringsglasat, som han kan läsa en skylt på långt håll med. "Det är intressant hur hjärnan kompenserar", säger han till oss. "Där ditt huvud är, Lisa, ser jag ... ett blommönster."

(Ljudet av kyrkklockor fångar hennes uppmärksamhet. Hon korsar scenen och ställer sig bakom stolen.)

Vi ser män forsla hö med häst och vagn i Polen, gamla kärringar ta upp potatis, öde gator i nerslitna städer. Jag trodde jag skulle fascineras av ett land där tiden har stått still i femtio år men nu upptäcker jag, till min fasa, att jag känner precis som Edna på resebyrå i Lansing innan jag for, hon sa, "Östeuropa? Åh, jösses, så deprimerande."

Var är gallerian? Den skulle jag verkligen vilja se, den polska gallerian där man kan gå i affärer som tar kreditkort och köpa nåt roligt med hem åt kusinerna och åt Peg. Jag skulle må så mycket bättre om jag bara kunde köpa nåt. Hur hamnade jag egentligen i Polen, när jag bara ville va någonstans, där man kunde gå till ett pirogstånd och köpa en polskbratwurst av nån grön gymnasist. Jag kan inte polska, och inte tyska heller men när vi var där hörde jag åtminstone var orden börjar och slutar. Här är det rena rappakaljan. En gång stannar vi vid en busshållplats och frågar efter vägen och när mannen svarar börjar jag skratta. Jag skrattar honom upp i ansiktet. Fast det är inte åt honom utan åt det absurda i att jag lyssnar när jag inte har den blekaste aning om vad han säger. Han visar att han vill komma in i bilen, för att åka med, så att han kan peka oss i rätt riktning. Han pekar oss hem till sig. Sen hoppar han ut och säger nåt som låter som, "Bla, bla, bla. Polska, polska, polska, polska ..."

Det är bra att Elizabeth har ett sjätte sinne som säger henne åt vilket håll vi ska åka. Jag ska ju va kartläsaren, men i Polen är jag hopplös. Alla vägarna är små och slingriga och det är svårt att veta vilken som är vilken eftersom alla verkar stavas: C-Z-Y-C-N-Z-S-Y. Elizabeth slänger bara ett öga på kartan och sen är hon

iväg. Sätter full fräs i riktning mot Auschwitz.

(Saxofonen får henne att gå till mittscenen, den tonar bort när hon börjar prata.)

Vad ska mamma göra nu med bröllopet? Det är ju precis sådana händelser, hon undviker med sån emfas dom senaste trettio åren. På nåt sätt undrar vi varför brorsan ens gifter sig när han försätter henne i den situationen? Hon hatar ceremonier. Hon hatar ritualer. Hon lyder en lag, som säger att hon aldrig går någonstans där man måste ha på sig strumpbyxor. Och sen har vi regeln om att inte Fotografera. Det är grejen det, faktiskt. Det är pudelns kärna. Vi tar inga kort på mamma. Och det är inget skämt. Inget smygfotograferande är tillåtet. Vi tar aldrig, aldrig nånsin kort på mamma och det är så faktiskt, fast hon älskar fotografier på andra. Hon älskar dom så att jag ibland tror att hon vill ha en kopia av alla kort som tagits på alla hon nånsin träffat. Hon står inte ut med tanken på ett förlorat ögonblick, när det kunde ha förevigats. *(Till någon i publiken)* Om du nånsin blivit videofilmad och berättar det för mamma skulle hon säga, ”Åh, det vill jag ha en kopia av.” Så det är konstigt egentligen, att hon inte låter oss ta några kort.

(En serie diabilder syns på filmduken. En tonar över i nästa under tiden som hon beskriver dom.)

Mamma ser flickaktig och tantig och lycklig ut och hon strålar på ett litet färgkort i en stor, blå stråhatt. Bakom henne, pappa, med handen på hennes axel, snörper på mun och himlar med ögonen, åmar sig, utan att hon vet det. Det är deras bröllopskort. Det finns några till efter det. Deras Europaresa. Jag blev till i Venedig, vet ni. Nja, inte riktigt Venedig utan grannstan Mestre, där hotellrummen är billigare. Och på dom är hon rufsig av vinden, vacker och så lycklig. Pappa är mörk och mystisk. Tjockt mörkt hår. Stora bruna ögon. Mamma visade mig brev som han skrev till henne när dom var nygifta. Buntvis av dom. Som beskriver deras liv. Alla är skrivna som om dom va till nån annan. ”Min nyblivna hustru Ann och jag är väldigt kära, osv. ... ” Han postade dom på hörnet. Så finns det några kort på henne som ung mamma och sen finns det inga fler. Hon var ju lycklig med sin man och med sina två barn men hon stod inte ut med hur hon såg ut längre och det blev slutet på allt fotograferande. Så det har inte tagits några kort på mamma på en period av trettio år ungefär.

(Sista bilden i serien försvinner.)

Jag begriper inte hur hon ska kunna klara av bröllopet och jag är rädd att hon blir sjuk, ni vet, riktigt, ordentligt sjuk, så hon går miste om det. Hon sa att hon kräcktes när hon sprang Midnattsloppet inne på Meijers matavdelning. Hon verkar ta det med ro ... jag vet inte. När vi var små sa hon alltid att hon ville att vi skulle gifta oss i smyg och jag tvivlade aldrig på att hon menade det. Jag är säker på att när jag kom ut som lesbisk var en av hennes första tankar, Åh, tack och lov, jag behöver inte gå på hennes bröllop.

(Saxofonmusik, en lång klagande ton avbryter henne i början. Hon går till stolen och sätter sig.)

Vilken månad är det? Oktober. Det är så kallt. Elizabeths bil har skilda reglage för förar- och passagerarvärmen, så jag har puffat den lilla spaken hela vägen till max, på min sida. Jag tror inte vi lyssnade på mycket musik. Åh, nej. Det gjorde vi. Bach. Passade kvällen före Auschwitz. Middag på Hotell Orbis. "Så lustigt", säger pappa, "ikväll dricker vi öl till maten och imorgon är vi i Auschwitz." *(Musiken tonar bort)* Vi har väntat på det här hela livet, pappa och jag. Vi vet inte hur vi ska må. Imorgon är vi på platsen där hans föräldrars kroppar vilar. Väntar dom på sin pojke? Har dom väntat hela den här tiden på att deras lilla pojke ska komma och säga adjö?

(Står upp.)

Jag fick nästan ett nervöst sammanbrott innan jag reste. Så jag förlorade en vän. Hon var utless på att höra mig tjata om det sa hon. Hon är ett arsel, fast jag lät som en raspig grammofonskiva, det tror jag säkert. Men vad gör jag, tänkte jag, om pappa gråter? Jag har aldrig sett honom gråta. Tänk om han snyftande faller till marken och förbannar skyarna? Å ena sidan, har jag vissa moderskänslor för honom, tror jag, men å andra sidan skulle jag aldrig klara av att hålla om honom som om jag var hans mamma.

Jag begraver huvudet i pappas axel för att dölja mitt lipande. Han stryker mig över ryggen. Han är bra. Han är en bra pappa. Jag känner mig alldeles darrig och hjälplös. Så skärper jag till mig. Minsann! Dagen har bara börjat. *(Vänder sig mot dikten)*

Vi läser vartenda ord på varenda skylt. Jag är tvungen att läsa högt för pappa, förstås. "Okej. Det här är en dikt av en kvinna som hette Zofia ... *(Snubblar på uttalet)* Groch-o-wal-ska Abromowicz. *(Inser att han inte hör)* Förlåt. *(Hon upprepar betydligt högre)* Abromowicz. Det står: *(Fortsätter högt)*

1944

Hjul rullar längs järnvägsspåren
skyndar mot sin brottliga seger,
Transporterar, transporterar människor till gas,
människor till krematoriet
människor till ett bensinindränkt bål.
Rök driver, tjock, stinkande rök ...